

Sverige och EG

av Per Cramér

Recension av Daniel Viklund: Att förstå EG - Sveriges framtid i Europa. Nordstedts förlag, Stockholm 1987.

Frågan om Sveriges förhållande till den europeiska gemenskapen återkommer cykliskt på den svenska utrikespolitiska dagordningen. Under slutet av 60-, och i början av 70-, talet utgjorde denna fråga en av de mest centrala i utrikesdebatten. Den gången var den utlösande faktorn den begynnande uppluckringen av EFTA-blocket som manifesterades av Storbritanniens, Danmarks, Eires och Norges ansökan om medlemskap i gemenskapen. Den svenska regeringen intog då som nu en vacklande och tvetydig hållning i frågan om en svensk anslutning. Europaideologin - visionen om ett enat Europa - som efter de båda världskrigens destruktive vansinne fått en stark förankring på kontinenten spelade knappast någon roll i Sverige. Den svenska inställningen har kommit att präglas av två motstridiga nationella intressen. Å ena sidan det nationalekonomiska intresset av att ge de svenska exportföretagen så goda möjligheter som möjligt att bearbeta utländska marknader och å andra sidan, talar det oundvikliga nationella suveränitetsavstående som en anslutning till gemenskapen medför, mot en allt för långtgående integration. Värnandet om den svenska suveräniteten har främst kommit att relateras till den av neutralitetspolitiken betingade alliansfriheten i fredstid, men också nationella ekonomiska och socialpolitiska målsättningar har haft betydelse.

Möjligheten till ett svenskt medlemskap uteslöts 1971, efter det att Davignonplanen för ett utrikespolitiskt samarbete inom gemenskapen och Werner-rapporten om upprättandet av en ekonomisk och monetär union publicerats. Samtidigt som Danmarks, Irlands, och Storbritanniens inträde i gemenskapen slöt Sverige, och de övriga rest-EFTA staterna bilaterala frihandelsavtal med EEC och CECA. Som en konsekvens av dessa avtal är sedan 1983 all handel med industrivaror mellan Sverige och EEC fri från tullar. Den utveckling av samarbetet som förutseddes i frihandelsavtalen har där emot i stort sett uteblivit. Sverige står därmed inte utanför EEC:s yttre tullmur men deltar inte direkt i den europeiska integrationsprocessen.

Mot bakgrunden av det Europeiska rådets beslut 1985 att etablera en gränsfri inre marknad senast 1992 och antagandet av den Europeiska enhetsakten 1987 har debatten om Sveriges förhållande till EG åter intensifierats. Argumenten är mycket lika de som presenterades i 70-talets början dock råder det bland riksdagspartierna en relativ enighet om att medlemskap nu är

uteslutet. I frågan om hur det framtida samarbetet konkret bör utformas råder det emellertid vitt skilda meningar.

EG-debatten som tidvis dominerat den svenska dagspressens insidor har tyvärr alltför ofta kännetecknats av en låg saklighetsnivå och mycket förenklade argument. På näringslivssidan verkar i många fall gemenskapens beslut att skapa en gränsfri inre marknad senast 1992 ha orsakat en akut rädsla för att missa det europeiska tåget mot framgång och expansion. Detta trots att rådets programförklaring knappast går utöver de målsättningar som fastställdes i Romfördraget 1957 men ännu inte har kunnat förverkligas. En oproportionerligt stor del av debatten har vidare kommit att fokuseras på frågan om värnandet om Sveriges permanenta neutralitet. Neutralitetsaspekten är givetvis mycket viktig men andra centrala frågor som är relaterade till det nationella suveränitetsavstående som en integration i EG medför har kommit i skymundan. Jag tänker då främst på vad som populärt benämns "väl-färdspolitik" och på avsaknaden av parlamentarisk kontroll av gemenskapens legislativa process.

Frågan om Sveriges förhållande till EG, om Sveriges position i Europa, är otvivelaktligt den viktigaste, och mest mångfasetterade, utrikespolitiska frågan Sverige har att ta ställning till under de närmaste åren. För att en debatt i frågan skall bli konstruktiv och meningsfull krävs dock att den allmänna kunskapsnivån i ämnet höjs avsevärt. Bristen på tillgänglig information om EG på svenska har varit anmärkningsvärd och det gör mig därför glad att läsa Daniel Viklunds nyutkomna bok som söker beskriva den svårbedömda utvecklingen inom EG.

"Att förstå EG - Sveriges framtid i Europa" (Norstedts 191 s.) är en omarbetad version av den bok med samma namn som Viklund gav ut 1978. Viklunds arbete är grundligt och han delar generöst med sig av den kunskap om de politiska förhållandena i Västeuropa som han har samlat under ett liv som utrikeskorrespondent för DN i London, Paris och Berlin. Stilen pendlar mellan att vara journalistisk och vetenskaplig men texten är i sin helhet lättillgänglig med en stor detaljerikedom.

Bokens uppläggning är i stort sett följande: Efter en relativt stramt hållen historisk beskrivning av den europeiska gemenskapens krokiga, och många gånger ojämna, utvecklingsväg där konflikten mellan federal överstatlighet och nationell suveränitet står i centrum följer ett kort författningsteoretiskt avsnitt. Därefter inventeras gemenskapens institutioner och dess funktions-sätt utreds relativt ingående. Av speciellt intresse är här de skillnader mellan teori och praktik i EG:s beslutsprocess om Viklund pekar på. Följer så en geomgång av de funktionella områden där gemenskapens integrationssträvanden har varit intensivast. Viklund intar här en nyktert skeptisk position och visar hur konflikter mellan nationella särintressen inom gemenskapen många gånger omöjliggjort den harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning som är nödvändig för att EG:s målsättningar skall kunna uppfyllas. För finska, norska och svenska läsare är kanske detta avsnitt speciellt intresse då

det ger en sällsynt möjlighet att jämföra gemenskapens ställningstaganden i konkreta sakfrågor med motsvarande i hemlandet. Efter en summarisk genomgång av EG:s relationer till världen, och en presentation av det expanderande Europeiska Politiska Samarbetet - EPS - kommer Viklund slutligen till Sveriges relation till gemenskapen. Viklund utgår från att de existerande frihandelsavtalen mellan Sverige och EG knappast kan utvecklas utöver den fullföljda tullavvecklingen. Den "utvecklingsklausul" som avtalet mellan Sverige och EEC innehåller har aldrig kommit att återopnas sedan avtalet undertecknades 1972. Ett flertal framtida möjligheter behandlas; ett utökad samarbete mellan EG och EFTA-blocket i dess helhet i enlighet med den programförklaring som gavs i Luxembourgöverenskommelsen år 1984, bilaterala avtal mellan Sverige och EG inom olika funktionella områden, unilaterala anpassningar från Sveriges sida, etc. Att Sverige skulle komma att uppge sin permanenta neutralitet för EG:s skull anser Viklund som osannolikt, men han garderar sig något kryptiskt med att "vad som menas med neutraliteten kunde underkastas några omvärdningar".

Då det gäller ett så vitt omspannande arbete som Daniel Viklunds är det givetvis lätt att som läsare ha synpunkter på hur sidorna disponerats. Jag tycker själv att större utrymme kunde ha getts till den överskuggande organisationsteoretiska frågan; konflikten mellan federalism och funktionalism. Dog federalismen inom EG genom Luxembourg-kompromissen 1966; Har det funktionalistiska tänkandet idag spelat ut sin roll och innebär den nuvarande utvecklingen att federalismen inom EG är pånyttfödd? Jag tycker också att det rättsteoretiska avsnittet kunde varit mer utförligt. Mina synpunkter är emellertid inte någon kritik mot Daniel Viklunds arbete som helhet. "Att förstå EG - Sveriges framtid i Europa" är ett mycket viktigt bidrag till den EG-debatt som förs i Sverige, och i norden, idag och kommer förhoppningsvis att bidra till att de fortsatta diskussionerna blir mer nyanserade, sakliga, och fria från spekulationer.

FORFATTEROPLYSNING:

Per Cramér, doktorand vid Rättsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet